

Голові спеціалізованої вченої
Ради Д 64.600.06 Харківського
національного медичного
університету
д.мед.н., професору Огнєву В.А.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук, професора

Матюхи Лариси Федорівни на дисертаційну роботу

Синенко Олени Анатоліївни на тему: «Обґрунтування медико-організаційної моделі охорони та підтримки грудного вигодовування в закладах первинної допомоги сільської місцевості», подану до Спеціалізованої ради Д 64.600.06 у

Харківському національному медичному університеті МОЗ України на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю

14.02.03- соціальна медицина

1. Актуальність обраної теми.

Охорона здоров'я матері й дитини є одним з основних пріоритетів охорони здоров'я України, що має вирішальне значення для формування здорового покоління людей та збереження якості їх життя. І.М. Воронцов ще у 1998р. визначав, що природне вигодовування є шляхом до подальшого вдосконалення людини, розкриття її додаткових можливостей, до формування здоров'я, довголіття, таланту та доброти людських стосунків. За оцінками експертів ЮНІСЕФ (2015) в Україні лише третина дітей знаходиться виключно на грудному вигодовуванні і цей показник є одним з найнижчих у регіоні. Немовлята повинні харчуватися виключно грудним молоком до 6 місяців, а після введення твердої їжі матері можуть продовжувати годувати дитину груддю до двох років. Згідно з дослідженням ЮНІСЕФ та Центру контролю і профілактики захворювань США (Centre for Disease Control and Prevention USA) у 2015 році, в нашій країні майже половина (46%)

матерів-переселенок зупинили грудне вигодовування своїх дітей у віці до 6 місяців через стрес, пов'язаний з конфліктом.

Наука про дитяче харчування, яка існує понад 150 років, природне вигодовування жіночим молоком вважає «золотим стандартом» дитячої дієтології. Швидкий розвиток індустріалізації та урбанізація, значні успіхи науки, зокрема біохімії, здійснили неабиякий вплив на режим харчування всього населення, але найактивніших змін зазнало вигодовування новонароджених дітей. Природне годування почало швидко замінюватися штучними сумішами, особливо під натиском пропаганди комерційних структур.

На жаль, така тенденція поширилася і в нашій державі. Майже кожна третя молода матір догодує свою дитину протягом першого і початку другого місяця життя. Введення штучних сумішей передусім негативно позначилось на захисних функціях організму, на формуванні біоценозу новонародженої дитини.

Охорона, підтримка та сприяння грудному вигодовуванню є вагомою частиною національної політики, спрямованої на зміцнення здоров'я матері та дитини. Відповідно до затвердженої Законом України від 05.03.2009 р. № 1065-IV Загальнодержавної програми "Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини" до 2016р., мета якої полягає у створенні умов для народження здорового немовляти, збереженні здоров'я кожного малюка протягом усього періоду дитинства, а також у забезпеченні якісних медичних послуг усім дітям. Одним із пріоритетних завдань плану дій щодо грудного вигодовування є впровадження в лікувально-профілактичних закладах України Ініціативи ВООЗ-ЮНІСЕФ «Лікарня, доброзичлива до дитини». Ця Ініціатива спрямована на формування здоров'я дітей раннього віку шляхом забезпечення тривалого та успішного грудного вигодовування на всіх ланках надання медичної допомоги матерям та дітям із застосуванням сучасних перинатальних технологій. Актуальність дослідження посилюється необхідністю виконання наказу Міністерства охорони здоров'я України №715, від 28.10. 2011р., «Про подальше впровадження Розширеної Ініціативи "Лікарня, доброзичлива до дитини" в Україні», та Закону України «Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону

здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги». Першочерговим завданням цих нормативно-правових документів є поліпшення стану здоров'я матері та дитини. Здоров'я матерів та новонароджених - складний взаємопов'язаний механізм. Для запобігання смертей та захворювань як перших, так і других в багатьох випадках необхідно приймати одні й ті ж заходи, орієнтовані на зміцнення систем охорони здоров'я, що передбачає реалізацію стратегій, спрямованих на виявлення та усунення перешкод в наданні медичних послуг.

За даними офіційної статистики, стан репродуктивного здоров'я в Україні незадовільний та тісно пов'язаний з погіршенням соматичного здоров'я населення, демографічною кризою, яка обумовлена в свою чергу низьким рівнем життя і складною соціально-економічною ситуацією. Тому не викликає сумнівів необхідність виявлення існуючих резервів для зниження запобіжних втрат та побудови максимально ефективної медичної допомоги жінкам та дітям.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дослідження виконане в рамках науково-дослідної роботи ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» «Наукове обґрунтування технологій управління і організації різних видів медичної, в тому числі стоматологічної, допомоги дорослому та дитячому населенню в період реформування системи охорони здоров'я» № 0113U004778 за 2013-2018 роки. Автор дисертаційної роботи виконувала фрагмент теми, який відповідає назві дисертації.

3. Ступінь обґрунтованості основних наукових положень, висновків і практичних рекомендацій сформульованих у дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що були сформульовані у дисертаційній роботі Синенко Олени Анатоліївни, оцінюється як високий, виходячи з того, що вона ґрунтується на вивченні достатньої кількості наукових джерел, використанні адекватних методологічних підходів, проведенні масштабних досліджень і глибокому, всебічному аналізу результатів.

Дослідження проводилося із залученням широкого спектру загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, в тому числі: системного підходу і аналізу,

бібліосемантичного, історичного, епідеміологічного, медико-статистичного, соціологічного, експертних оцінок, описового моделювання, організаційного експерименту, економічного та біостатистичного.

У цілому дисертаційна робота є завершеною працею, в якій з належною послідовністю та змістовністю висвітлено проблему побудови інтеграційно-логістичної моделі охорони та підтримки грудного вигодовування в закладах первинної допомоги сільської місцевості.

Автором особисто одержано та проаналізовано усі матеріали дослідження. За результатами роботи отримано нові наукові положення, які суттєво збагатили теорію соціальної медицини.

Обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, використанням в організації роботи низки регіональних систем охорони здоров'я, у навчальному процесі вищих медичних навчальних закладів.

4. Достовірність основних наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, проведених наукових досліджень та одержаних результатів.

Сформульовані О.А. Синенко основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, основані на використанні інформативних сучасних методів досліджень, які адекватні до поставлених завдань для обґрунтування моделі охорони та підтримки грудного вигодовування в закладах первинної допомоги сільської місцевості.

Достовірність наукових положень дисертаційної роботи, висновків і рекомендацій, проведених у науковій праці, підтверджуються коректним застосуванням класичних методів досліджень та використанням достатньої інформаційної бази.

Дослідження виконано на достатньому за обсягом репрезентативному первинному матеріалі, що підтверджено відповідними розрахунками, проведено опитування: жінок, які годують груддю - 536 осіб, матерів, які мають дітей до 2-х років - 487 осіб, вагітних - 800 осіб, медичного персоналу, який працює у 303 із

статусом "ЛДД" - 106 осіб і медичного персоналу, який працює у ЗОЗ без даного статусу-118 осіб. Також проаналізовано матеріали річних статистичних звітів Обласного інформаційно-аналітичного центру, які складені за даними статистичної звітності ЦРЛ і ЦПМСД Полтавської області, зокрема "Звіт про медичну допомогу дітям" (звітна форма 31) за період з 2006-2014рр. і дані моніторингу щодо запровадження політики грудного вигодовування в Полтавській області.

Всі наукові положення, висновки і рекомендації достатньо обґрунтовані, ілюстровані за допомогою рисунків та таблиць, підтвержені за допомогою широкого арсеналу статистичних прийомів. Статистична обробка результатів дослідження проводилася автором з використанням програми STATISTICA 6.1.

5. Наукова новизна основних наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, а також проведених наукових досліджень та одержаних результатів.

У дисертаційній роботі О.А. Синенко вперше встановлений рівень поширеності грудного вигодовування серед жителів сільської місцевості; встановлені медико-демографічні, інформаційні, психологічні та мотиваційні чинники, які впливають на становлення грудного вигодовування; визначені фактори ризику, які викликають раннє припинення грудного вигодовування; проведений аналіз рівня застосування практичних умінь середнього медичного персоналу сільської місцевості, які працюють у ЗОЗ із статусом "ЛДД" і без даного статусу щодо принципів грудного вигодовування; обґрунтована роль сестри медичної загальної практики сімейної медицини центру первинної медико-санітарної допомоги в поширенні практики грудного вигодовування; розроблена концептуальна модель охорони та підтримки грудного вигодовування в закладах первинної допомоги сільської місцевості.

Удосконалено заходи з впровадження плану дій щодо грудного вигодовування в умовах реформування системи медичної допомоги населенню на рівні центру первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД).

Набули подальшого розвитку методичні підходи до вирішення проблеми раннього припинення ГВ серед населення сільської місцевості.

6. Практичне значення одержаних результатів.

Результати дисертаційної роботи О.А. Синенко можуть використовуватись для створення якісно нової інформаційно-просвітницької моделі забезпечення вагітних та породілля заходами з охорони та підтримки грудного вигодовування на рівні ЦПМСД, методики впровадження природного вигодовування дітей у ЦПМСД, методики формування доміанти лактації у вагітних та породілля, яку впроваджуватимуть сестри медичні загальної практики сімейної медицини, якісно нової моделі охорони та підтримки грудного вигодовування в закладах первинної допомоги сільської місцевості.

Результати наукових досліджень О.А. Синенко впроваджені у навчальному процесі профільних кафедр медичних університетів України: ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» (акт впровадження від 20.01. 2015 р.), Запорізького державного медичного університету (акт впровадження від 22.01.2015 р.), Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (акт впровадження від 23.01.2015р.), Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького (акт впровадження від 27.01.2015р.), Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця (акт впровадження від 28.01.2015 р.), Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика (акт впровадження від 29.01. 2015р.), Буковинського державного медичного університету (акт впровадження від 18.01. 2015р.), Одеського національного медичного університету (акт впровадження 26.01.2015р.), Запорізької медичної академії післядипломної освіти (акт впровадження 21.01.2015р.) та у Центрах первинної медико-санітарної допомоги Полтавської області, а саме: КЗ «Гадяцький ЦПМСД» (акт впровадження від 10.02.2015 р.), КЗ «Зіньківський ЦПМСД» Зіньківської районної ради (акт впровадження від 12.012015р.), КЗ «ЦПМСД» Диканського району (акт впровадження від 16.02.2015 р.), КЗ «Миргородського ЦПМСД» (акт впровадження від 18.02. 2015 р.), КЗ «Чутівського ЦПМСД» (акт впровадження від 24.02.2015 р.), КЗ «Котелевський ЦПМСД» (акт впровадження від 24.02.2015 р.), КЗ «ЦПМСД у Глобинському районі» (акт впровадження від 09.02.2015 р.), КЗ «Оржицький ЦПМСД» (акт впровадження від 26.02.2015 р.),

ЦПМСД Шишацької селищної ради (акт впровадження від 04.02.2015 р.), КЗ «Семенівський ЦПМСД» (акт впровадження від 03.02.2015 р.), КЗ «Гребінківський ЦПМСД (акт впровадження від 02.02.2015 р.), ЛЗ «ЦПМСД» Хорольського району (акт впровадження від 05.02.2015 р.). Усього – 12 актів впровадження.

7. Повнота викладу основних наукових положень, висновків та практичних рекомендацій в опублікованих працях.

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації та одержані результати наукових досліджень у повній мірі висвітлені в 18 опублікованих працях, з них 6 відображають основні наукові результати (4 наукові праці у виданнях, рекомендованих МОН України та 2 публікації в іноземних наукових журналах), 10 праць апробаційного характеру, 2 - додатково відображають наукові результати дослідження.

8. Структура та зміст дисертації.

Дисертаційна робота О.А. Синенко написана за класичним для таких робіт планом. Дисертаційна робота викладена на 212 сторінках тексту, містить 39 таблиць, 24 рисунка. Складається із вступу, огляду літератури, матеріалів і методів дослідження, 4-х розділів власних досліджень, висновків, списку використаних джерел (274 джерела, з них, 84 - англомовних).

У вступі чітко та аргументовано розкрита актуальність проблеми, обґрунтована необхідність подібного роду досліджень, сформульовано мету, завдання, розкрито суть наукової новизни дослідження, теоретичне та практичне значення результатів роботи та їх впровадження, особистий внесок автора, викладено дані щодо апробації результатів дисертаційної роботи.

Розділ 1 «Значення грудного вигодовування для здоров'я та якості життя дитини і матері» присвячений аналізу світового досвіду щодо різних аспектів вирішення зазначеної проблеми: технологічних, організаційно-правових; окремий підрозділ висвітлює медико-соціальні аспекти тривалості грудного вигодовування.

Дисертантом продемонстровано, що на сучасному етапі розвитку української системи охорони здоров'я гостро постає проблема меншої тривалості грудного

вигодовування сільських дітей, ніж міських, оскільки структурні та технологічні перетворення, які проводились у закладах первинного рівня були зосереджені переважно на окремих заходах та програмах, без комплексного підходу, що не забезпечило значного покращення якості та ефективності надання медичної допомоги дітям сільської місцевості.

Показано недостатність відомостей у вітчизняній та іноземній літературі щодо наукових досліджень з організації грудного вигодовування серед дітей сільської місцевості (вони поодинокі і стосуються окремих її аспектів, комплексно дане питання не вирішене) та відсутність досліджень, присвячених науковому опрацюванню інтеграції та логістиці запровадження охорони та підтримки грудного вигодовування на рівні сільського ЦПМСД. Огляд літератури ретельно систематизований та базується на сучасних публікаціях. У цьому розділі продемонстровано глибоке знання проблеми, підкреслено її актуальність та об'єктивно доведено необхідність вирішення задач даного дослідження. Але зазначений розділ доцільно було б доповнити дослідженнями, які проводились в останні роки, зокрема, вплив грудного вигодовування на інтелектуальний розвиток дитини, а також на формування захворювань у дорослому віці.

У розділі 2 «Програма, матеріал, обсяг та методи дослідження» подані програма дослідження, опис структурованих з використанням системного підходу його основних етапів. У розділі достатньо розкриті методологія і методи, представлено обсяг виконаних досліджень по кожному завданню, визначено репрезентативність досліджених вибірковок сукупностей. Але слід більш детально описати методику вибору жінок для анкетування та сам механізм проведення анкетування. Одержані результати власних досліджень послідовно і логічно викладені в 4 розділах, в яких розкрита сутність вирішення поставлених завдань.

У третьому розділі «Організація охорони та підтримки грудного вигодовування дітей раннього віку в Полтавській області» проведено аналіз організації грудного вигодовування в закладах, які забезпечують обслуговування сільського населення. Здійснено ретроспективний аналіз поширеності грудного вигодовування та захворюваності дітей раннього віку серед населення Полтавської

області до та після введення в дію Ініціативи «Лікарня, доброзичлива до дитини». Проаналізовано медичне обслуговування жінок сільської місцевості Полтавської області. Цінністю даного розділу є комплексний підхід до вивчення причин недостатньої поширеності грудного вигодовування. Тим самим автор обґрунтовує нагальну потребу в удосконаленні системи надання медичної допомоги як жінкам, так і дітям сільської місцевості.

У четвертому розділі «Результати практичного застосування знань, умінь і навичок середнього медичного персоналу сільської місцевості Полтавської області щодо грудного вигодовування» проведено аналіз використання практичних навичок середнього медичного персоналу, які працюють у закладах із статусом "ЛДД" та без даного статусу щодо грудного вигодовування.

У п'ятому розділі «Фактори ризику раннього припинення грудного вигодовування дітей у сільській місцевості Полтавської області» здійснено аналіз медико-соціальних та мотиваційних аспектів грудного вигодовування серед сільського населення Полтавської області. Вивчено та ідентифіковано інформаційні та психологічні фактори, які впливають на становлення грудного вигодовування у дітей, а також фактори щодо внутрішньої мотивації до грудного вигодовування. У цьому розділі автор застосовує сучасні статистичні методи дослідження, зокрема регресію Кокса, але описує результати дослідження дуже складно. Тому є побажання більш чітко та просто визначити фактори ризику припинення лактації у жінок сільської місцевості. При цьому застосування саме зазначеного методу дослідження дає можливість визначити критичні періоди припинення лактації, що в подальшому стає обґрунтуванням для розроблення інтеграційно-логістичної моделі охорони та підтримки грудного вигодовування в закладах первинної допомоги сільської місцевості.

Шостий розділ «Обґрунтування медико-організаційної моделі охорони та підтримки грудного вигодовування в закладах первинної допомоги сільської місцевості» присвячено медико-соціальному обґрунтуванню моделі охорони та підтримки грудного вигодовування в закладах первинної допомоги сільської місцевості та доведено її ефективність. Зокрема показано, що запровадження моделі

у Полтавській області привело до збільшення кількості дітей, які знаходились на виключно грудному вигодовуванні до 6 місяців та зменшення захворюваності дітей до 1 року на анемії та захворювання органів травної системи.

Характеризуючи у цілому розділи власних досліджень, необхідно констатувати, що О.А. Синенко провела суттєве за змістом, важливе у науковому та практичному відношенні дослідження щодо ролі медико-соціальних факторів про впровадження грудного вигодовування. Сама модель охорони та підтримки грудного вигодовування в закладах первинної допомоги сільської місцевості заслуговує уваги. Одержані результати обґрунтовують доцільність якісно нової моделі впровадження грудного вигодовування серед жителів сільської місцевості.

Робота вдало завершується висновками та практичними рекомендаціями, які у повній мірі відображають одержані результати проведених досліджень та є завершенням важливої за значенням дисертаційної роботи.

Зауваження і побажання, дискусійні питання

Дисертаційне дослідження є цілком самостійною завершеною науковою роботою, в якій вирішена конкретна наукова проблема в галузі соціальної медицини.

Проте, у дисертаційному дослідженні О.А. Синенко, яке в цілому можна оцінити позитивно, мають місце поодинокі стилістичні та друкарські помилки і зустрічаються дискусійні моменти: Чим пояснюється вибір саме такої моделі впровадження грудного вигодовування? Чому для ідентифікації факторів ризику припинення грудного вигодовування обрано саме регресію Кокса? Які Ваші пропозиції щодо шляхів контролю Департаментом охорони здоров'я за впровадження грудного вигодовування на рівні ПЦМСД у сільській місцевості?

Викладені зауваження та запитання не носять принципового характеру, не понижують позитивної оцінки дисертаційної роботи у цілому, а також розроблених О.А. Синенко основних наукових положень, висновків, практичних рекомендацій та одержаних результатів проведених науково-практичних досліджень.

Висновок

Дисертаційна робота Синенко Олени Анатоліївни на тему: «Обґрунтування медико-організаційної моделі охорони та підтримки грудного вигодовування в

зкладах первинної допомоги сільської місцевості» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, яка містить принципово нові, науково обгрунтовані результати, що у сукупності висвітлюють конкретне наукове завдання - науково обгрунтувати концептуальну модель щодо впровадження грудного вигодовування дітей раннього віку сільськими жінками на рівні ЦПМСД.

Дисертаційна робота Синенко Олени Анатоліївни на тему: «Обгрунтування медико-організаційної моделі охорони та підтримки грудного вигодовування в закладах первинної допомоги сільської місцевості», за актуальністю теми, науково-методичним та науково-практичним значенням відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року, № 567, щодо кандидатських дисертацій, після внесення доповнень, змін та усунення технічних недоліків може бути представлена до офіційного захисту за спеціальністю 14.02.03 - соціальна медицина.

Офіційний опонент доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри сімейної медицини та
амбулаторно-поліклінічної допомоги
Національної медичної академії
післядипломної освіти імені П.Л. Шупика,
головний позаштатний спеціаліст МОЗ України
за спеціальністю «Загальна практика – сімейна
медицина»

Л.Ф. Матюха

